

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Впровадження інновації в освітній процес завжди пов'язане з невизначеністю, ризиком того, що в теорії, здавалось би, обґрунтована, досконала ідея в освітній практиці може бути реалізованою в недостатньому обсязі для досягнення її цілей. Сучасна соціокультурна ситуація актуалізує питання підготовки кваліфікованого фахівця, котрий вільно володіє своєю професією, здатного до ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного удосконалення.

Процеси глобалізації, інформатизації, демократизації, гуманізації, становлення ринкових відносин є чинниками глибокого оновлення змісту та структури діяльності всіх соціальних інституцій, у тому числі й навчальних закладів. Проблема виховання відповідальної, талановитої особистості, яка спроможна реалізувати власні життєві цінності, набуває важливого значення в системі професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Це підвищує вимоги до навчально-виховного процесу у вищій школі, яка готує спеціаліста як фахівця нової генерації, що відповідає європейському стандарту професійної підготовки.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікації з проблеми із зазначенням нерозв'язаних питань або аспектів. Питанням професійної підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери присвячено праці вітчизняних учених О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверіко, І. Зверевої, А. Капської, Г. Лактіонової, Л. Міщик.

У роботах російських учених подано: теоретичні засади особистісно орієнтованого підходу до багаторівневої, системної професійної соціальної роботи (В. Бочарова, Ю. Галагузова, І. Зимня), наукові підходи до визначення професіоналізму в соціальній роботі (Є. Холостова, Н. Шмельова та ін.); характеристику культури соціальних педагогів як базову ознаку фахівця (Б. Вульфова, Ф. Мустаєва та ін.).

Такі вчені, як З. Малькова, Б. Вульфсон, О. Джурицький, Р. Пахоцінський, Н. Ничкало, І. Курдюмова та ін. підкреслювали, що становлення систем неперервної освіти є стратегічним завданням реформування всіх освітніх систем, насамперед на принципах демократизації та антропоцентризму, гармонізації інтеграційних і деінтеграційних процесів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Система підготовки фахівців соціальної сфери будується на принципах неперервної професійної освіти: гуманізації, гуманітаризації, демократизації, безперервності, інтеграції, індивідуалізації та передбачає професійний розвиток дорослих людей, зокрема соціальних працівників.

Незважаючи на значну кількість наукових праць щодо різних аспектів професійної підготовки соціальних працівників, дослідження андрагогічних засад підготовки фахівців соціальної сфери потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Це і спонукало нас до розгляду питання професійної підготовки соціальних працівників у системі неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Професіоналізм фахівця соціальної сфери формується й розвивається в системі професійної освіти та позначає високий рівень готовності соціального працівника будувати взаємостосунки на основі діалогу на рівних, впливати на спілкування, стосунки між людьми, на ситуацію в мікросоціумі [3]. Оскільки, мова йде про освіту дорослих людей, потрібно наголосити, що андрагогічні засади можна диференціювати на ті, що віддзеркалюють закономірності навчання

дорослих людей взагалі, а також ті, що пов'язані з системою неперервної педагогічної освіти.

За визначенням Н. Ничкало, андрагогіка охоплює теоретичні та практичні проблеми освіти, навчання й виховання дорослих [4]. Андрагогіка розкриває закономірності, педагогічні та психологічні фактори ефективної освіти, навчання та виховання дорослих, розробляє методичні системи навчально-виховної роботи з окремими дорослими та групами [1].

Людина є дорослою в тій мірі, в якій вона усвідомлює власну відповідальність за своє життя. Важливо відзначити, що за визначенням М. Ноулза, доросла людина, по-перше, поводить себе як доросла, тобто виконує дорослі ролі - соціологічне визначення, і, по-друге, її самосвідомість є самосвідомістю дорослої людини - психологічне визначення [5].

Отже, до специфічних функцій соціального працівника можна віднести розвинуте почуття відповідальності, потребу в піклуванні про інших і потребу в передачі своїх знань і свого життєвого досвіду іншим; здатність до активної участі в професійній діяльності, забезпечення цілеспрямованого впливу всіх соціальних інститутів на поведінку та діяльність клієнта, участь у програмуванні та прогнозуванні процесу соціального розвитку конкретної особистості, мікросоціуму, організовує соціально-педагогічну діяльність дорослих та дітей, сприяє питанням працевлаштування, професійної орієнтації та адаптації.

Досліджуючи закономірності підготовки дорослих у системі освіти як суб'єктів діяльності, С. Вершловський констатує, що освітня сфера підпорядкована провідним цілям особистості: професійним, сімейним, соціально-педагогічним. Тому освіта залежить від інтересів та здібностей суб'єкта, його потреб, які визначаються життєвою ситуацією. Доросла людина орієнтується на практичний результат навчання, який дозволяє застосувати нові знання та вміння, набути нову професію, підвищити свій соціальний або професійний статус [5].

Освіта збагачує не лише ставлення дорослого до оточуючого світу, а й до самого себе. Ці дві функції освіти стосовно дорослого можна виокремити лише умовно. Здатність до збагачення предметної діяльності можлива лише за умови збагачення власного „Я”. З іншого боку, розвинена самосвідомість є передумовою активної взаємодії особистості з оточуючим середовищем.

Розвиток особистості дорослого в процесі навчання, підкреслює С. Вершловський, відбувається якщо знання та вміння: є особистісно значущими; враховують нові досягнення науки в певній сфері професійної діяльності; можуть бути застосовані в предметно-практичній діяльності; мають інтегрований характер, адже соціальний працівник на практиці вирішує не одну, а комплекс проблем: психологічні, соціальні, медичні, правові, екологічні.

Андрагогіка ґрунтується на знаннях про дорослу людину з урахуванням її вікових особливостей, освітніх і життєвих потреб, досвіду, здібностей і можливостей. Соціальні працівники підкреслюють активність, самостійність дорослої людини в навчанні, її прагнення до максимального врахування власного життєвого, соціального, професійного досвіду, який використовується як важливе джерело навчання.

Андрагогіка дозволяє фахівцям соціальної сфери виокремити ті методи освіти дорослих, які найбільшою мірою сприяють практичній підготовці, у результаті якої вони опановують навичками виявляти рівні сформованості колективу й особистості, ставити і вирішувати завдання їх подальшого розвитку з урахуванням готовності до майбутньої діяльності; моделювати складні професійні ситуації, відбирати і застосовувати засоби для досягнення поставлених цілей, вимірювати отриманий результат, співвідносити його з поставленими цілями. Це створює передумови для діалогу соціального працівника з дорослим клієнтом, ставить його в позицію дослідника, який виробляє власні рішення.

Для вдосконалення професійної освіти соціальних працівників важливими є андрагогічні принципи, які покладені в основу теорії навчання дорослих: індивідуалізація навчання, контекстність навчання, пріоритет самостійного навчання, актуалізація результатів навчання, опора на досвід того, хто навчається, спільна діяльність, елективність навчання, розвиток освітніх потреб, усвідомленість навчання, системність навчання [2].

Якщо соціальний працівник усвідомлює себе як професіонала, активного суб'єкта соціальної роботи, то він прагне реалізувати себе в професійній сфері, що, у свою чергу, зумовлює формування освітніх потреб. Набуті нові знання, вміння та навички зумовлюють якісно новий рівень здійснення професійної діяльності.

Професійна діяльність соціальних працівників специфічна, її закономірності визначаються андрагогікою - теорією навчання дорослих. Саморозвиток і самореалізація відбуваються в загальному контексті розвитку професіоналізму, на що й спрямовується спільна діяльність суб'єктів професійної освіти. Фахівці не лише забезпечують умови для професійного розвитку інших, а й самі набувають професіоналізму в процесі взаємодії з тими, кого навчають.

Оскільки доросла людина, як правило, займається конкретною справою, її потреба в навчанні буде повною мірою пов'язана з основною професійною діяльністю, а також із виконанням інших соціальних ролей, тому вона буде переслідувати досить конкретні, практичні й реальні цілі - до процесу навчання вона буде ставитися свідомо й відповідально. Тобто, доросла людина навчається вмотивовано. Такі вихідні положення андрагогіки мають враховуватись у системі неперервної освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, розглянувши формування професійної культури майбутніх соціальних педагогів у системі неперервної освіти, ми з'ясували, що зміст вищої професійної освіти забезпечує реалізацію компонентів професійної культури, показуючи її системність, цілісність і неперервність.

Це дозволяє по-новому розглянути поняття якості неперервної освіти, зокрема професійної. Освіта виступає засобом розвитку особистості, дозволяє людині опанувати діяльність, в якій реалізуються її творчі потенціали, стимулюється самореалізація.

Література

1. Болтівець С. Андрагогіка як вчення про удосконалення дорослої людини // Післядипломна освіта в Україні. - 2001. - №1. - С.47-49. **2. Змеєв С.** Андрагогіка: теоретические основы обучения взрослых. - М.: ПЕРСЭ, 2003. - 207 с. **3. Кузьмина Н.** Предмет акмеологии. - СПб., 2000. - 186 с. **4. Ничкало Н.** Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Наук.-метод. журн. - 2001. - Вип. 1. - С. 9-22. **5. Образование взрослых: опыт и проблемы /** Под ред. С.Вершловского. - СПб: Знание, 2002. - 165 с.

Спіріна Т. П. Професійна підготовка соціальних працівників у системі неперервної освіти

У статті розглядається проблема підготовки фахівців соціальної сфери у системі неперервної освіти, що передбачає професійний розвиток дорослих людей, зокрема соціальних працівників. Становлення системи неперервної освіти є стратегічним завданням реформування всіх освітніх систем, що послідовно визначають свої національно-специфічні особливості, в той же час орієнтуючись на базові освітні принципи.

Ключові слова: андрагогіка, освіта, соціальний працівник.

Спирина Т. П. Профессиональная подготовка социальных работников в системе непрерывного образования

В статье рассматривается проблема подготовки специалистов социальной сферы в системе непрерывного образования, что предполагает профессиональное развитие взрослых людей, в том числе социальных работников. Становление системы непрерывного образования является стратегической задачей реформирования всех образовательных систем, которые последовательно определяют свои национально-специфические особенности, в то же время ориентируясь на базовые образовательные принципы.

Ключевые слова: андрагогика, образование, социальный работник.

Spirina T. P. Training of social workers is in system of continuing education

The article deals with the problem of training the social sphere in the system of lifelong learning, providing professional development of adults, including social workers. Formation of continuous education is a strategic objective of the reform of educational systems, consistently define their national peculiarities, at the same time focusing on basic educational principles.

Keywords: andrahohika, education, social worker.